

ZGODOVINSKI ZBORNIK.

PRIOLOGA

LJUBLJANSKEMU ŠKOFIJSKEMU LISTU.

—••••• Izhaja v nedoločenih obrokih. •••••—

Deseto leto.

Ljubljana, meseca avgusta 1897.

Številka 38.

Doneski

k zgodovini kočevske fare.

(Sestavil Viktor Steska.)

(Konec.)

11. *Klindorf*. V vasi stoji 250 *cm* visoko, 180×126 *cm* široko znamenje. Zadnjo stran narejajo tri strani osmokatnika. V njem je podoba sv. Andreja in sv. Valentina, škofa. Znotraj je strop raven. Znamenje ima vrata. Prej je stalo tu staro znamenje. Pred 56 imi leti so sezidali sedanje. Znamenje je zaobljubljeno, kar se izpozna iz pripovedke, da so čuli na onem kraju neko živinsko tuljenje, kar so smatrali za pretečo govejo kugo. Zaobljubili so se, če bo vas rešena, postaviti hočejo znamenje. Zgodilo se je. Tudi sv. Andrej in sv. Valentin spominjata na bolezen.

Za cerkvijo na polju stoji kapelica, katero je sezidala pred dvajsetimi leti Marija Bartelme. Prej je stalo staro masivno znamenje ondi. Podobe so visele ob stenah. Sedanje znamenje je do zidca 230 *cm* visoko, spredaj, ker je svet viseč, še nekoliko več. Široko je to znamenje 224 *cm* in dolgo 2 *m*, zadaj je nekoliko zaokroženo. Strop je raven, streha dvostranska. V znamenju se nahaja podoba sv. Družine s sv. Janezom in sv. Elizabeto. Na straneh sta dolbini znotraj, prej sta bili menda okni.

Križ na višavi pred vasjo je postavil radi nekih sanj Anton Fink.

Križ v gozdu je postavila Jozefa Bartelme, Kristusovo telo pa je kupil Janez Kinkopf, ker mu je oče istega imena ondi 90 let star umrl.

12. *Gnadendorf*. Tu je stal okolo l. 1752. križ, ki ga urbarij omenja, naštevajoč njive: »unterm Kreuz«.

13. *Na lipi*, kjer se deli cesta v Mooswald in k pivovarni, visi od leta 1895. dalje podoba.

14. *Hornberg*. Na višavi pred vasjo stoji precej veliko znamenje. Dolgo je 286 *cm*, široko 102 *cm* in visoko do strehe 2 *m*. Spredaj stojita dva stebra. V znamenju se nahaja podoba »Marije Pomagaj«. Za to podobo se je nahajala stara podoba sv. Ulrika iz leta 1616. Kedaj in zakaj je sezidano znamenje, ljudem ni znano. Ne motimo se pa dosti, če trdimo, da je nastalo radi kolere l. 1836. Za vasjo stoji drugo masivno znamenje.

Patron.

Že v listini leta 1363. beremo, da je patrijarh Ludovik della Torre izročil patronat ortenburškim grofom in sicer onih cerkvâ, ki stojé v njegovem ozemlju: Gotsche, Polan, Costel, Ossiwniz et Goteniz, to so Kočevje, Poljane, Fara pri Kostelu, Osilnica in kočevska Reka.

Ortenburžani so izmrli leta 1420, nasledovali so jim celjski grofi v posesti in patronatu. Leta 1456. je je pal poslednji Celjan. Tako je postal lastnik celjskih posestev in patron kočevskih cerkvâ cesar Friderik III. Ker ni sam upravljal svojih posestev, oddajal jih je najemnikom, ki so imeli potemtakem tudi pravico patronata. Leta 1567. beremo, da je bil grof Frančišek Ursin Blagaj patron teh farâ: Kočevje, Mozelj, Reka, Osilnica, Koprivnik, Črmošnjice.

Leta 1666. 4. julija je cesar Leopold I. podelil grofu Engelbertu Turjaškemu, ki je leta 1641. kupil Kočevje, jus patronatus et praesentationis mestne fare in še šesterih drugih zunaj. Te fare so Kočevje, kočevska Reka, Osilnica, Mozelj, Koprivnik, Črmošnjice in Stari Log. Odpal je torej patronat v Fari pri Kostelu, ki je cesarski, in v Poljanah, ki je sedaj novomeškega kapitula.

Patron pa ni skrbel samo za svoje cerkve, ampak tudi za dohodke duhovnikov. Iz urbarijev leta 1574. in 1752. izvemo, koliki so bili tedanji dohodki. Kočevski župnik in tako vsi pod istim patronom so dobivali tretjino žitne desetine, dočim je grajščina dobivala dve tretjini. Proso in predivo je bilo za vsako hišo posebej določeno. Kdor je imel četrtno zemlje ali grunta, plačal je na leto bére: župniku četrtno mernika prosa, $1\frac{1}{4}$ povesma; kapelanoma pol mernika pšenice in pol mernika ovsas; kapelanoma, učitelju in cerkveniku v denarjih za sir 3 kr. in $1\frac{3}{5}$ vinarja; učitelju in cerkveniku jedno četrtno mernika prosa. (Urb. 1752.) Kdor je imel pol zemlje, plačal je še enkrat toliko, le za sir je ostala vedno ista svota, ako sploh ni odpala.

Slovenska vas (Windischdorf) ni plačevala desetinske in druge bére v Kočevje, ampak v Ribnico, tudi še tedaj, ko je še pripadala kočevski fari. Kočevski župnik je dalje dobival tudi še 52 kokošij na leto.

Ne samo farni cerkvenik je dobival béro, ampak tudi vaški, kjer so ga imeli. Taki vaški cerkveniki so se nahajali leta 1752. v Slovenski vasi, v Mali gori, Hohenegu, Katzendorfu, Črnem Potoku in Hornbergu. Vsak kmet mu je dal jedno osmino ali jedno četrtno mernika prosa.

Dokler je bila kapela na Frideriksteinu za to pripravna, obhajala se je v njej služba božja o velikinoči, o binkoštih in o božiču. Ko so jo zapustili, plačeval je knez za tri maše v farni cerkvi vsoto 3 gld.

Za smodnik o sv. Telesu je dajal 1 gld. 30 kr.

Za blagoslavljanje in kajenje grajščine, pristave in žitnice o sv. časih (trikrat na leto) je plačeval kapelanoma, cerkveniku in učitelju 2 gld. 24 kr.

Uprava in socijalno stanje.

O upravi in socijalnih razmerah govore različne računske knjige in instrukcija kneza Henrika Turjaškega leta 1752. Naj sledi tu nekoliko odlomkov.

Knez Henrik naroča svojemu upravitelju ali oskrbniku, naj se lepo vede, naj bo pošten in pravičen, poslušen knežjemu knjigovodstvu in nadzornikom. Grajščinske pravice mora vselej varovati. Če se jih kdo dotakne, naj stvar preišče in naznani nadzorništvu v Ljubljani. Sam ne sme postopati, ker bi bil sicer tudi

sam odgovoren. Da spozna grajščinske pravice, naj prebira urbarije in druge listine. Pobirati mora desetino in gledati, da ne nastane upor; istotako naj pobira deželne doklade in davke, potem naj jih pošlje na glavni davkarski ali pa nadzorniški urad v Ljubljani. Tudi mora biti prisoten pri sklepanju računov mestnega sodnika, da se prepriča, če mesto natančno upravlja mitnino in dohodke, če jih vporablja v splošno blaginjo, če ohranja občinske hiše in mestno zidovje. O grajščinskih rečeh naj bo molčeč. Če se kak tlačan preseli, mora dobiti nadzornikovo dovoljenje in plačati odkupnino. Oskrbnik naj ne kupčuje, naj se ne odteguje svojemu poslu, ne sme izostati čez noč izven grofije brez nadzornikovega dovoljenja. Dolžnost mu je soditi in za sodbo določiti dni, posebno tržne, nikakor pa ne nedelj in praznikov. Zabranjevati ne sme, če se hoče kdo pritožiti pri višji oblasti.

Če kdo umrje, naj oskrbnik, žitničar ali pisar popiše zapuščino, ceni in preišče, da se bo vedelo, koliko dobi vsak otrok. Zemljišče naj po stari navadi dobi najmlajši sin ali hči; če pa ni otrok, najbližji sorodnik, ali pa naj se ravna po oporoki.

Pazi naj na cerkvene račune, da bodo urejeni, pregleda naj jih vsako tretje leto. Skrbeti mora tudi za čedne cerkve, za župnišča, da bodo dobivali župniki redno béro. Če duhovnik umrje, naj sporoči smrt nadzorniku, sam pa naj napravi zapisnik duhovnikove zapuščine, da nihče ne izmakne kake stvari.

Za župane, pisarje, uradnike naj jemlje le zanesljive može; slabe, zlobne naj odpravi.

Gledati mora na dobro mero in vago, na mitnino, na pota, steze in mostove.

Podložniki smejo drva sekati in les za zidanje jemati le ondi, kjer odkáže logar les in prostor. Zapuščen ali pust svet naj odloči marljivim ljudem. Oskrbnik naj pazi, da se zemljišča ne bodo delila v več delov nego v polovične kmetiške zemlje, ker bi sicer ljudje ne mogli žita sejati in bi takisto le grajščino oškodovali. Če so pa zemljišča že razkosana, naj pazi, da se zopet združijo.

Po starem redu bi moral vsak dedič od grunta plačati po en cekin. V prihodnje naj se ta davek spregleda zlasti siromakom, dokler ne pride novo določilo. Vinsko desetino naj pobira oskrbnik sam, ali pa njegov logar, žitničar ali pisar. Zapisati treba vse natanko.

Ko pobirata žitno desetino, naj se menjavata oskrbnik in žitničar tako, da pride vsako leto drug na vrsto v isti fari. Žito naj odda županu, da je omlatijo in še le potem izroče. Namestu desetine pri drobnici, lahko plačajo v denarju za koštruna 34 kr. nem. veljave, le v Osilnici po 30 kr.

Knez nadalje natančno določuje, kako treba upravljati pristavo (Rosenhof), vinograde, kako je tlačaniti, skrbeti za volovskega hlapca, za pristavnico ali majerco, za ščetince itd. Oskrbnik ne sme imeti niti lastnega konja, niti goveda, niti svinje, niti perotnine, razen tega, kar knez dovoli. Klaje in piče dobiva za dva konja, za enega prešiča in nekoliko perotnine, žitničar in logar pa za enega konja.

Paziti mora tudi na predivo. Platno naj se tke zunaj deželice. — Logarjeve pravice in dolžnosti knez natančno določa. Logar naj les prodaja, kedar utegne. Če pa podložniki les prodajajo, naj plačajo še enkrat toliko za kazen. Tretjino dobi, kdor jih naznani, dve tretjini grajščina. Divjačino naj pretehtajo, prodajo ali v Ljubljano pošljejo. Streljščino naj vestno plačujejo. Ribariti v Rinži in Kolpi pri Osilnici ne sme nihče razen grajščine.

Žitničar naj brez oskrbnikove vednosti ne prodaja žita in vina; spisuje naj dnevnik in o svojem poslu poroča vsakih štirinajst dni v Ljubljano nadzorništvu. Nikakor ne sme napravljati nepotrebnih stroškov. Oskrbnik naj skrbi za poslopja. Če je v gradu, žitnici ali pristavi kaj razdrapano, naj napravi proračun in čaka, kaj se mu ukaže. Podložnikov naj ne kaznuje sam, ampak naj čaka, kaj ukrene nadzorništvo.

Vplačila naj kar najhitreje pobira in v Ljubljano pošilja. Pazi naj, da se varno postopa z lučjo in ognjem, in da se bodo dimniki redno snažili. Shranjuje naj urbarije, listine, pohišstvo itd. Brez knezove vednosti naj ne kupuje zemljišč.

Ker se mu vse natanko ne more ukazati, naj sam skrbi za grajščino, kolikor more.

Pod njim so sledeče osebe: žitničar, pisar, viničar, kuharica, grajski sluga, vratar, pristavnik in pristavnica, volovski hlapec ali črednik in sluga selskega sodišča.

Dohodkov so imeli: pisar na leto 30 gld. n. veljave; šest logarskih hlapcev po 6 gld.; dva uradnika (Amtleuthe) 12 gld. dež. veljave in tri stare prosa in pšenice; viničar 6 gld. dež. veljave; kuharica 10 gld.; grajski sluga 7 gld.; vratar 10 gld.; pristavnik in pristavnica 12 gld.; volovski hlapec 7 gld.; sodnijski sluga 9 gld. in dva stara prosa in dva stara pšenice.

Najbolje se je godilo seveda oskrbniku. Ta je dobival 150 gld. dež. veljave, tretjino vseh kazenskih glob, za redna pota in za pobiranje desetine 15 gld.; za pisarno 10 gld.; za kajenje gradu itd. ob svetih časih 3 gld.

Dalje je dobival 24 veder vina po 16 in pol četrti obsegajočih; za kis 3 vedra vina; za kruh 12 starov pšenice, 2 in pol stara pšenice zanj in za omenjene posle pri pristavi; za konja 24 starov ovs. Za druge

posle je prejemal po 6 starov mešanega žita za kruh vsaki peterih oseb; 3 in en četrt stara ajde, 3 in en četrt stara ječmena, 3 in en četrt stara prosa za kašo, 1 star fižola in 2 stara boba; ob svetih časih 2 stara pšenice in 20 četrtij vina; za meso 30 gld. dež. veljave, od tega zneska pa mora oskrbnik grajskim pristavnim poslom na teden dati po pol funta osebi; 1 stot domačega masla, 1 in pol stota špeha; 1 stot 30 funtov loja za sveče in za zabelo, 30 stotov olja, 4 stare soli ali pa 3, če ne upravlja pristave; 10 koštrunov, 60 kokošij, 300 jaje; za začimbo 8 gld. dež. veljave.

Izvenredni stroški za tujce (duhovniki in oni, ki dohajajo v grajščinskih poslih) naj se vsako leto posebej izračunijo.

Če knez ne bo potreboval oskrbnika, ali ko bi hotel oditi, mora vsak pol leta prej naznaniti. Takoj pa bi moral oditi oskrbnik, ko bi bil nezvest.

Ta instrukcija je podpisana 28. avgusta 1752.

Iz glavne knjige (Hauptbuch) posnemamo sledeče zanimivosti. Knežji nadzorniški urad je bil jako natančen. Leta 1768. 30. aprila zahteva knez, da mu morajo dediči Jožefa Karola Kherna povrniti $37\frac{3}{4}$ kr., ker jih je Khern dolžan ostal med leti 1752 — 1756. Tedanji grajščinski dohodki so znašali na leto 13.859 gld. $35\frac{3}{4}$ kr. V resnici so izterjali le 12.582 gld. $59\frac{3}{4}$ kr. V Ljubljano so odposlali 13.303 gld. $55\frac{1}{4}$ kr.

Anton Stimec je plačal 20 gld., ker se je njegov brat preselil pod brojsko grajščino. Ivan Teutschman je plačal 12 gld. odkupnine, ko se je izselil, Andrej Mauser pa celó 50 gld., ko se je preselil na Švabsko. Nekdo se je poročil in plačal pri tej priliki 1 gld. $32\frac{3}{4}$ kr. — Matija Morscher je dobil $\frac{1}{8}$ zemlje za Jurijem Schneiderjem in plačal 31 kr. Kdor je več zemlje dobil, plačal je primeroma več n. pr. po $46\frac{1}{2}$ kr., 1 gld. $9\frac{5}{8}$ kr. ali 1 gld. 56 kr. itd.

V osilniški fari je grajščina v najem oddajala desetinsko predivo n. pr. leta 1767. za tri leta. Leta 1768. je bilo o sv. Juriju plačati 338 gld. 30 kr.

V tem času je stal funt olja 14 kr., loja 7 kr., slanine 9 kr., masla 10 kr., mernik soli 1 gld. 42 kr., 1 koštrun 54 kr., kokoš $4\frac{1}{2}$ solda, 4 jajca en sold. Tesar je zaslužil $12\frac{3}{4}$ kr. dnine. Kirurg, ki je šel na ogled v vas Kofflern (6 km daleč) radi ob kugi padlega vola, dobil je 51 kr. Pot je dobival potnine do Ljubljane $8\frac{1}{2}$ kr., istotako za Novo Mesto n. pr. ko je šel s pismom, da je pojenjala goveja kuga, ali s poročilom tedaj v Kočevju bivajočega višjega častnika na vrhovnega stražmojstra radi upadov turških razbojnikov.

Grajščina je dobivala predivo in prejo v mesecih januariju in marciju. V januariju 143 funtov prediva in 350 funtov preje, v marciju 50 funtov prediva in

321³/₄ funta preje, skupaj 864³/₄ funta. Miha Mihič, župan v Osilnici, je kupil 29¹/₈ kosa ali 582¹/₂ vatla platna in sicer kos po 9¹/₂ cekina à 1 gld. 8 kr. = 313 gld. 34³/₄ kr.

Očetom kapucinom v Novem Mestu je darovala grajščina menda vsako leto ¹/₈ kosa = 2¹/₂ vatla domačega platna.

Kako so se spremenile razmere čez 60 let! Leta 1833. je dobil nadzornik letnih 1000 gld. in 200 gld. za razne stroške; sodnik 450 gld. in 180 gld. za razne stroške; oskrbnik 350 gld. in 130 gld. za stroške; sod. pristav 240 gld.; davkar 300 gld. in 60 za stroške; sod. aktuarij 120 gld. in hrano pri sodniku itd.

Tu hočem pridejati še nekoliko drobtin, ki se tičejo patrona. Leta 1833. so popravljali grad. Rabili so mnogo vapna, železine i. dr. Za popravo so plačali 1872 gld. 27 kr. Polir Silvester Vencherutti je dobil 701 gld. 7 kr., dasi je še posebej služil.

Popravili so tudi streho reške župne cerkve za 227 gld. 45 kr.

Nadzorniški urad je dovolil izplačati za potrebni les pri popravi staroloških župn. gospod. poslopij 152 gld.

Vsak podložnik iz Schwarzenbacha in Hasenfelda je obljubil peljati pesek za grad od Mozolja in sicer Schwarzenbach 26 voz, Hasenfeld 21 voz.

O priliki cesarjevega rojstva je iztočil Jožef Braune 60 bokalov vina po 6 kr. vojakom, zato je dobil 6 gld.

Grajščinska poslopja so bila zavarovana proti ognju. Zavarovalnica za leto 1833. je znašala (7 kr. od 100 gld.) 9 gld. 43 kr. Poslopja so bila torej cenjena na 32.000 gld.

Leta 1838. je bilo v kočevski fari in Stari Cerkvi 27 gostiln, v starološki 9, v koprivniški 8, v črmošniški 6, v mozoljski 8, v reški 12, skupaj 70 gostiln. Plačevati je bilo od gostilne po 24 kr.; na Reki po 17 kr. (Fafferngeld).

Mostnino so oddajali na dražbi. Leta 1836. 10. decembra so oddajali mostnino v Knežji Lipi za 20 gld., na Smuki za 57 gld. 1 kr., v Moravi za 24 gld. 15 kr., v Koprivniku za 41 gld. 31 kr., na Dragi (Suchen) za 1 gld. 30 kr. Štantnina ob sejmeih je znašala v Mozoljnu 18 gld. 13 kr., v Nemški Loki 32 gld., na Zdihovem 2 gld. 30 kr., pri sv. Ani 2 gld., v Novem Tabru 25 gld., v Starem Logu 30 gld., v Stari Cerkvi 3 gld. 20 kr., v Vrbovcu (Tiefenthal) 17 gld., na Friedensbergu 2 gld.

Leta 1838. je stalo 4000 škodelj za streho farne cerkve v Osilnici 16 gld., poprava farne cerkve v Mozoljnu 87 gld. 12 kr.

To leto so kupili tudi 10.000 opek za popravo strehe pri mestni farni cerkvi in pri gradu. Del jarka ob gradu so meščani zasuli, zato je trebalo razširiti odtok. Delo je stalo 6 gld.

H grajščini je spadalo 132 sel.

Priloga.*)

Ausweis über den Personalstand aller im Dekanate Gothschee befindlichen Herren Seelsorger mit 1ten November's 1828.

(Na vsaki strani se nahaja ena duhovnija z istočasnim duhovnikom, o katerem se ondi bere kratek opis njegovega življenja.)

1. **Altack, Pfarre.** Andreas Hegler, geboren am 3. Oktober 1795 zu Kuckendorf, Pfarre Altack. Zum Priester geweiht am 18. September 1819 in Laibach. Seit dieser Zeit als Cooperator in Nesselthal bis 9. Januar's 1828, dann als Administrator der Pfarre Rieg bis 7. May's 1828. Als wirklicher Pfarrer in Altack am 8. Junius 1828.
2. **Banjaloka, Lokalkapellaney.** Ignaz Bonaventura Valenzhizh, geboren am 14. Julius 1797 in der Stadt Laibach, Kapuziner-Gasse 25. Zum Priester geweiht am 23. September 1820 in Laibach. Seit 6. Oktober 1820 als Cooperator in Veldes, dann seit 25. Januar's 1821 als solcher in Kronau bis 16. Januar's 1822. Seit 31. December 1821 als Cooperator und Administrator in Dóbrava. Seit 6. December 1823 als Cooperator in Reifniz bis 6. Aprill's 1824, als Provisor der Lokalie Banjaloka seit 6. Aprill's 1824.
3. **Ebenthal, Lokalkapellaney** errichtet im Jahre 1808. Georg Petsche, geboren am 7. Aprill's 1785 von Koflern Nr. 15. Zum Priester geweiht am 8. März 1814 in Laibach. Als Cooperator in Altack seit 24. Aprill's 1814 bis 22. Junius 1815. Seit dieser Zeit bis 24. Aprill's 1816 in Mösel. Seit 24. Aprill's 1816 bis 18. Januar's 1819 als solcher in Nesselthal. Seit 18. Januar's 1819 bis 27. December's 1819 als Cooperator und Administrator der vakanten Pfarre Mösel. Als wirklicher Lokalkapellan in Ebenthal seit 7. Januar's 1820.
4. **Gothschee.** Seine Hochwürden Herr Mathias Röthl, geboren am 15. Februar's 1752 in Grafenfeld. Zum Priester geweiht am 30. Junius 1777 in Krainburg. Seit 1777 bis 1782 Vicarius; dann seit 1782 bis 1793 Cooperator an der Stadtpfarre Gothschee. Von 15. Oktober's 1793 bis 24. Februar's 1827 Pfarrer in Nesselthal, von da befördert zum wirklichen Stadtpfarrer, Dechant, Schuldistricts-Aufseher und fürstbischöfl. Konsistorial-Rath in Gothschee.
Michael Wolf, geboren am 16. Februar's 1792 in Lienfeld Nr. 18. Zum Priester geweiht am 23. September 1820 in Laibach. Seit 6. Oktober's 1820 Cooperator an der Stadtpfarre Gothschee.
Franz Draschler, geboren am 24. März 1798 in St. Georgen im Felde. Erhielt das Presbyterat am 23. September 1821 in Laibach. Seit 30. November's 1822 bis 2. Juni's 1823, Cooperator in Sittich, dann bis 20. Oktober's 1825 Cooperator in Obergurk seit 20. Oktober's 1825 bis 10. Junius 1826 Spiritual-Administrator der vakanten Pfarre Obergurk, dann wieder Cooperator daselbst bis zur Uebersetzung als Cooperator an die Stadtpfarre Gothschee am 18. Oktober's 1827.
5. **Kostel, Pfarre.** Matthäus Juray, geboren am 31. December's 1777 im Dorfe Vimol Nr. 5 in der Lokalie Banjaloka. Zum Priester geweiht am 21. September 1803 in Agram. Seit 12. November's 1803 Kapitelkapellan in der Metropolitankirche zu Laibach bis 26. September's 1805. Seit diesem Zeitpunkte als zweyter Cooperator in Tschernembel bis 16. Aprill's 1806, dann erster

*) Nahaja se v farnem arhivu.

- Cooperator eben alldort bis 16. August 1811. Seitdem zum Administrator der Pfarre Grossdolina befördert, und mit 28. September's 1811 als Pfarrer daselbst bestätigt. Von da befördert als wirklicher Pfarrer in Kostel am 8. May's 1817.
6. **Maróbiz**, Lokalkapellaney. Daniel Jakob Fajénz, geboren am 19. Julius 1778 in der Stadt Gothschee Nr. 75/58. Zum Priester geweiht am 8. September 1803 in Gothschee. Mit Dekret vom 28. August 1804 als Cooperator an der Stadtpfarre Gothschee angestellt bis 8. März 1814. Seit diesem Zeitpunkte mittelst Dekret vom 27. März 1814 befördert zum wirklichen Pfarrer des dritten Ranges oder Lokalkapellan in Marobiz.
7. **Masern**, Lokalkapellaney, Joannes Munini. Seit August 1804 Juvanzhizscher Beneficiat an der Metropolitankirche zu Laibach bis 1808. Dann Schlossgeistlicher in Kroisenbach bis 1815, dann als solcher in Gallenberg bis 1820. Seit März 1821 bis Ende August 1822 Beneficiat und Katechet in Gothschee. Wurde befördert zum wirklichen Lokalkapellan in Masern 1822.
8. **Mitterdorf**, Pfarre. Martin Rankl, geboren in Lienfeld, Pfarre Gottsche, Nr. 15. am 17. May's 1775. Erhielt die Priesterweihe am 4. September 1803 in der Ursulinenkirche zu Laibach (prečtano Stadtkirche zu Gottschee.) War seit 1804 12. Junius, bis Ende Oktober's 1812 Cooperator an der Stadtpfarre Gottschee. Mit 11. November 1812 wurde er als Pfarrer nach Mitterdorf decretirt, und kam als wirklicher Pfarrer nach Mitterdorf am 26. November's 1812.
9. **Mösel**, Pfarre. Michael Stónizh, geboren in Lichtenbach, Pfarre Nesselthal am 7. May's 1777. Zum Priester geweiht am 13. August 1808. War seit 31. August 1808 Cooperator in Altlack bis 1814. Dann Provisor der Lokalie Ebenthal, darauf wirklicher Lokalkapellan daselbst bis 1819. Wurde befördert zum wirklichen Pfarrer in Mösel.
10. **Nesselthal**, Pfarre. Andreas Luscher, geboren am 28. Oktober's 1779 in Sporreben, Pfarre Zhermoschniz jetzt Lokalie Stockendorf. Zum Priester geweiht am 18. December's 1818 in Laibach. Als Cooperator in Mösel bis 14. Julius 1815. Seitdem als solcher an der Stadtpfarre Gottschee, bis er befördert wurde zum wirklichen Pfarrer in Nesselthal am 24. Julius 1827.
Franz Grum, geboren in Podbukuje, Pfarre Obergurk am ? als Cooperator in Nesselthal am 14. Oktober's 1828.
11. **Obergras**, Lokalkapellaney. Nicolaus Brusitsch, geboren in Besca ad mare auf der Insel Veglia am 3. December 1776, diente als Cooperator seit 1804 in Pöland, Dekanat Gottschee, bis 1807. Dann in der nähmlichen Eigenschaft in Laas, von wo er anfänglich als Provisor nach Obergras berufen, endlich angestellt wurde als wirklicher Lokalkapellan in Obergras 1814.
12. **Osilniza an der Kolpa**. Leonard Jánesch, geboren am 2. November's 1782 in Kosji verh bey Presid ob Zhubar in Kroazien. Zum Priester geweiht am 22. September 1810 in St. André Lavanter Bisthums. War seit 31. Oktober 1811 als Cooperator an der Propstey und Pfarre Eberndorf im Dekanate gleichen Namens. Mit 16. Junius 1812 in gleicher Eigenschaft nach Leifling ebendesselben Decanats bis 26. Junius 1813, wo er als Cooperator nach St. Michael ob Bleyburg im Dekanate gleichen Namens übersetzt wurde bis 11. Junius 1819. Ferner als Cooperator und Provisor an der nähmlichen Pfarre bis 3. Junius 1821. Von da kam er als Provisor nach Heimburg im Dekanate Völkermarkt bis 3. December 1822. Endlich am 23. November 1823 als Pfarrer von Osilniza an der Kolpa aufgenommen und als wirklicher Pfarrer von Osilniza am 23. Oktober 1824 angekommen. (Na strani je pristavljeno):
- In Klobusniz im Decanate Eberndorf seit 11. November 1812 bis 26. Junius 1812. (Vse narobe!)
13. **Pölland**, Pfarre. Georg Panian, geboren in Altenmarkt bey Pölland am ?. Zum Priester geweiht ?. Als Kapitelkapellan an der Metropolitankirche zu Laibach seit 1804, dann als Cooperator in Unternassenfuss bis 1807. Ward als Cooperator übersetzt nach Schemitsch bis 1812. Ebenso in St. Ruprecht bis 1814. Von danach St. Georgen im Felde bis 1816. Ward nach Tschernembl als Pfarrer befördert bis 1819 als solcher übersetzt.
Joseph Mersu, geboren in St. Martin bey Lithaj, am 4. April 1800. Als Cooperator in Pölland 13. Oktober's 1828.
14. **Pölandl**, Lokalkapellaney. Joseph Gramer, geboren zu Ribnik, Pfarre Tschermoschniz am ?. Zum Priester geweiht am 23. September 1821. Wurde Cooperator in Rieg bis 1826. War befördert als Provisor der Lokalie Unterwarmberg. Von da übersetzt als wirklicher Lokalkapellan in Pölandl 1828.
15. **Rieg**, Pfarre. Johann Evangelista Recher, geboren am 14. Oktober's 1785 in Séla Nr. 23, Stadtpfarre Gothschee. Erhielt die Priesterweihe am 31. August 1808 in Laibach. Unter 10. September 1808 decretirt als Cooperator nach Rieg bis 10. Junius 1817. Von da bekam er den Ruf als Lokalkapellan nach Pölandl im Dekanate Gothschee, und verblieb bis 7. May's 1828. Wurde befördert zum wirklichen Pfarrer nach Rieg am 1. Junius 1828.
Franz Kaliger, geboren am 8. August 1800 in Stopitsch, Pfarre Stopitsch. Zum Priester geweiht am 29. August 1826. Seit 2. Oktober 1826 bis 20. August 1828 als Cooperator in Altlack, Dekanat Gothschee. Mit 20. August 1828. übersetzt nach Rieg als Cooperator am 20. August 1828.
16. **Schweinberg**, Pfarrvikariat. Mihael Malitsch. Zum Priester geweiht 1809 am 27. Decembers. War seit 1810 Cooperator in Podsemel bis 1816. Wurde befördert zum wirklichen Pfarrvikar in Schweinberg 1816.
17. **Stockendorf**, Lokalkapellaney. Mathias Krische, geboren zu Hasselitsch, Pfarre Zhermoschniz — ? Zum Priester geweiht am 8. September's 1803. Vom 1804 als Cooperator nach Tschermoschniz bis 1807. Von da nach Rieg bis 1808. Seitdem als Lokalkapellan in Masern bis Anfangs November's 1812. Seit 4. December's 1812 Cooperator an der Stadtpfarre bis Ende Junius 1815. Von da wieder als Lokalkapellan nach Masern bis 1822, wo er übersetzt wurde als wirklicher Lokalkapellan in Stockendorf 1822.
18. **Unterdeutschau**, Expositur von der Pfarre Pöland. Josef Zose, geboren am 11. März 1786 in Riegel, Pfarre Altlack, Dekanat Gothschee. Wurde zum Priester ordinirt am 23. September 1823 in Laibach. Kam als Cooperator nach Altlack, und blieb als solcher bis 27. April 1826. Seitdem in der nähmlichen Eigenschaft übersetzt nach Rieg bis 28. Januar 1828. Von da erhielt er den Ruf als Kapellan nach Nesselthal, dann kam er als exponirter Cooperator nach Unterdeutschau am 13. Oktober 1828.
Jakob Staudacher, geboren in Bockstein, Pfarre Pöland in Unterkrain am 12. März 1745. Pensionist. War nur ein Jahr Cooperator in Pöland.
19. **Unterlack**, Lokalkapellaney. Georg Ilinizh, geboren am 5. April's 1793 im Dorfe Dragatush, Pfarre Weiniz. Erhielt die Priesterweihe am 20. September's 1822 zu Laibach. Kamm vermöge Dekrete vom 21. Oktober's 1822 als Cooperator nach Pöland in Oberkrain. Dann vom 27. Oktober's 1824 als Cooperator nach Pöland in Unterkrain. Von da befördert zum Provisor der Lokalie Unterlack am 20. April's 1827.

20. Unterwarmberg. Lokalkapellaney.

21. Zhermoshniz, Pfarre. Georg Jónke, geboren im Dorfe Obrern Nr. 5, Stadtpfarre Gothschee, jetzt Pfarre Mitterdorf, Dekanat Gothschee, am 17. April's 1777. Erhielt die Priesterweihe am 8. September 1803 in der Stadtpfarrkirche zu Gothschee. War seit 1. Oktober's 1804 bis 25. April's 1805 Cooperator in der Stadt Lack. Vom 25. April's 1805 bis 25. Julius 1808 Stadtvikar und Schulkatechet zu Neustadtl. Seit dieser Zeit befördert zum wirklichen Pfarrer in Zhermoschniz am 25. Julius 1811.

Joseph Benet, geboren am — in Oberkrain. Zum Priester ausgeweiht am 23. September's 1820. War als Cooperator in Watsch — Weiniz — Zbratesch — Arch — als Cooperator in Zhermoschniz 1828.

Ad Nr. 4 Gothschee. Personal-Notizen von Joseph Martin Antonzhizh, dermahligen Katecheten in Gothschee.

J. M. A., geboren zu St. Veit bei Sittich in Unterkrain am 1. Junius 1775. Zum Priester geweiht am 12. April's 1800 in der Alumnatskapelle zu Laibach. 1.) War seit 16. Oktober's 1800 bis 2. May's 1801 Cooperator in Schärferberg. 2.) Seit . . . bis 26. Oktober's 1802 Cooperator in St. Kanzian bey Gutewerth. 3.) Seit 26. Oktober's 1802 bis 27. September's 1805 Cooperator in St. Marein. 4.) Seit 27. September's 1805 bis 16. Februar's 1811 Provisor der Lokalie Javorje ob St. Martin bey Lithaj. 5.) Seit 16. Februar's 1811 bis 24. Januar's 1816 Pfarrer in Bilchsberg. 6.) Seit 24. Januar's 1816 bis 16. März 1822 Schlossgeistlicher an der Herrschaft Kreuz in Oberkrain. 7.) Seit 16. März 1822 bis 20. December 1822 Quieszent in Laibach. 8.) Seit 20. December's 1822 bis 24. April's 1823 Spiritualprovisor der Pfarre Preser. 9.) Seit 16. May's 1823 bis 24. Oktober's 1824 Spiritual- und Temporal-Administrator der Pfarre Osilnica a. d. Kolpa. 10.) Seit 24. Oktober 1824. bis zur gegenwärtigen Stunde 10. November's 1828 Morgens 3 Uhr Kirchen- und Schulkatechet in Gothschee.

In der wirklichen Seelsorge 22. Jahre vollendet.

Ausweis über das vom Dekanate Gothschee jährlich zu entrichtende Alumnaticum.

Stadtpfarre Gothschee 2:41 fl. Pöland 2:11 fl. Mitterdorf Mösel, Rieg, Nesselthal, Zhermoshniz, Aitlack, Osilnica, Vikariat Schweinberg à 1:30 fl. Drugi vsi en gid. Začetek januarija se odpošlje.

Ausweis über das Erbsteuer-Aequivalent. Sredi junija se odpošlje.

Decanatus Gothschee.

S. Bartholomaei in civitate Gothschee. Potem duhovnije ab. immem. sub iure Patron. Principis ab Auersperg. Seznam oseb in krajev vsega dekanata.

V škofijskem arhivu se nahaja iz l. 1793. tabella annua kočevske fare. Iz nje izvemo, da je obiskavalo šolo 250 otrók, ponavljalno 35. Krščenih je bilo 79+56. Mrličev 71+95. Poročenih 39. Nahaja se tudi tabella annua de statu Paroch. Dec. Gottschee 1794.

Naj sledé tu oni grobni napisi, ki se nahajajo v Erbergovem rokopisu v ljubljanskem Rudolfinu.

1.

Hier liegt begraben die Edel Tugendreiche Frau Katharina Steigerin, die in Gott gestorben ist den 29. Augusti 1643; der Gott eine fröhliche Auferstehung verleihen wolle.

2.

Hier liegt begraben Wailand der Edelreste Herr Urban Erker Röm. Kais. Mais. gewester Aufschlags-

Einer löbl. Landschaft in Krain Mitteldings-Einnehmer, welcher den 28. October des 1632 Jahrs in Gott see versieden ist, Herr sey ihm und allen gnädig.

3.

Sub hoc lapide requiescit R. D. Leonardus Ziegelfest P. G. quem fieri fecit R. D. Joann. Alb. Erberus AA. L. P. D. Paroch. Gott. Anno Salutis 1638.

4.

Sub hoc lapide requiescit A. R. D. Barth. Ziegelfest, quem fieri fecit R. D. Joan. Alb. Erberus A A. L. P. D. Paroch. Gott. 1638.

5.

Hier liegt begraben der Edelreste Herr Mathias Plösman von Ostwindenberg und Oesengrätz Röm. kay. May. Aufschlags- und Mittelding Einnehmer welcher den 16. März 1649 in Gott verschieden.

6.

Sub hoc lapide quiescit Parens pauperum generosus Dom. Joan. Bapt. Jeushilsh granarius. Aetatis suae 48. An. die 15to Aprilis 1721.

7.

Pri Albertu Erber-u pristavlja Erberg: Dieser wurde bei dem Hofe Rosenbrun bey Reifnitz von H. Fridrich v. Mosskon aus Religionshase erschossen.

8.

Anno 1681 obiit Admodum Reverendus Nobilis Leonardi ab Erberg fil. Religiosus Praenobilis ac doctissimus Joannes Adamus ab Erberg Canonicus Regularis Ecclesiae Staintzensis quondam Decanus Capituli Parochus ad S. Stephanum et Administrator omnium redituum et bonorum eiusdem Collegii aetatis suae 62.

9.

Martinus Sukovitz jacet hac tumulatus in urna. Ista suo nati dant monumenta patri. Dum novies fuerat iudex sua lumina clausit Urbi Gottscheviae praefuit, ut patuit Post Annum exstinctus frendens dum Turca Vienna Pulsus at Aprilis tertia mortis erat. Ita affectus gratia filii moesti posuere Adamus Matthäus IV Doctor et Advocatus Et Joannes Ignatius Sukavitz A. A. L. et Phil. Doct. Anno MDCCIII

Conjugis ast Helenae viginti quatuor annis Successit fatum denique juncta viro Postque diem nonam mox alter ei mense sed olim Quintili dicto parcat utrique Deus.

10.

Hic jacet sepultus M. R. ac P. D. Mathias Fux Cooperator huius loci. qui obiit die Josephi Anno 1743; requiescat in pace.

Opomnja. V jezuitski kroniki stran 158 se bere: P. Krištof Ziegelfest, kočevac je umrl 4. julija 1640. Bil je 81 let star, v redu je živel 55 let in je bil dekan provincije. Vedno je delal, če ni mogel drugega je spovedoval in molil rožnivenec. Kronika govori o njem: Vir germani candoris et puritatis conscientiae amator singularis. Leta 1597 je bil prokurator v začetku, ko

so prišli jezuitje v Ljubljano. — Beri v tem sestavku str. 473 vrsta 23. Fayenz; vrsta 25. Brigido; vrsta 6. od spodaj Robusse; stran 503 vrsta 9. dostavi leta 1713., vrsta 14. vstavi za besedo »in« — poslikan kakor bi bil —. Izpuščenih je nekoliko okrajšalnih črtic, katere blagovoljni čitatelj sam dostavi.

Matricula

sive

Ordo peractionum sacrarum in Ecclesia filiali S. Antonii in Stangenwald.*)

Omnibus diebus Dominicis hora 10ma Sacrum et Sermo catecheticus, post prandium hora 2da doctrina christiana ultra horam protracta, qua finita dicitur una tertia pars Rosarii, et in idiomate carniolico decantantur cum populo Lytaniae Lauretanae.

Omnibus diebus Pro-festis Sacrum hora 9na, et si populus adest, dicitur sub Sacro Evangelium.

Omnibus diebus festivis de praecepto, quibus laboribus Servilibus vacare licet, hora 10ma Sacrum, Evangelium, et si populus adsit, brevis instructio per trientem horae: post prandium nihil. — Diebus festivis Solemni- oribus Domini, B. M. V., Josephi, Petri et Pauli, et OO. SS. mane devotio ut alias, post prandium Praefecti convocant ad Ecclesiam suas turmas Doctrinae christi- anaе, ut quilibet potius publice quam per privata cubi- cula sibi subditos instruant et examinent. Parvuli remanent curae Directoris. Hora 3tia exponitur SS. Sacramentum cum debita illuminatione 12 candelarum, incensatione (cui adorationi tamen plus quam 60 personae interesse debent) et oratur una 3tia pars Rosarii, et decan- tantur Lytaniae SS. Nominis Jesu. Finitis pomeridianis de- votionibus semper aspergitur populus aqua benedicta. Quando finita catechesi SSimum exponendum esset, pixis seu ciborium non est extrahendum: sed accensis 12 candelis aperto ostiolo pixis ad portulam admovetur, ut commode ab omnibus videri et adorari possit.

Via Crucis omni mense semel ad minimum du- cetur, et a potiori Dominica 3tia cujuslibet mensis, item in publicis necessitatibus, et in quadragesima omni die Dominico, et quando ducetur via crucis, semper incipiet devotio hora 9na, ut absoluta via crucis possit immediate Sacrum legi, et sermo haberi.

In 5 festis principalioribus dum fiunt extraordinarii concursus, videlicet Dominica 4ta post Pascha, idem in Dedicatione Ecclesiae: in festo S. Antonii Patavini: in festo S. Joan. Baptistae: Dominica 1ma Septembris in festo SS. Angelorum Custodum: et in festo SS. Si-

imonis et Judae Apost. promulgantur semper indulgen- tiae plenariae: et servabitur hic ordo: Imae Vesperae cantabuntur cum organo hora 4ta post prandium, postea ducetur Via Crucis, qua finita erit sermo de poenitentia et dicto sermone exponetur servatis servandis SS. Eucha- ristiae Sacramentum in ostensorio, et decantabuntur a Ludimagistro Lytaniae Lauretanae cum populo carniolice. Mane hora 5ta sacrum privatum, quo dicto et audito communicantur pridie confessi, hora 6ta Sacrum cantatum et sermo sub Sacro: hora 10ma Sacrum cantatum et sub Sacro sermo. Si populum Ecclesia capere non poterit, debet semper unus esse paratus cum sermone et sacro, ut foris possit haberi secundaria devotio. Post prandium hora 3tia exponitur SS. Eucha- ristiae Sacramentum et oratur 3tia pars Rosarii et de- cantantur Lytaniae de SS. Nominis Jesu. Et hic ordo servatur in omnibus praetactis 5 festis. Quando duo aderunt Sacerdotes, tunc primum sacrum erit mane hora 6ta cum Evangelio, 2dum vero consueto tempore et cum solita peractione.

In vigilia Epiphaniae Domini fit benedictio aquae hora secunda.

In festo Epiphaniae Domini finito Sacro benedictio thuris.

In festo S. Antonii Abb. sub expositione S. Reli- quiae S. Antonii Patavini fit Sacrum et sermo. Finita devotione datur S. Reliquia ad osculandum pro lucrandis indulgentiis 40 dierum. Idem fit in festo S. Gertrudis.

In die Purificationis B. M. V. benedictio candelarum et processio. Reliqua ut supra in generali declaratione.

In festo S. Blasii benedictio candelarum.

Feria 4ta Cinerum hora 9na Sacrum et incineratio.

Dominica Palmarum benedictio et processio ut in Missali.

Diebus festivis in quadragesima Sacrum et sermo hora 9na, ut jejunans populus in tempore ad prandium venire valeat.

*) Iz farnega arhiva v Štangi.

Dominica Passionis hora 6ta sacrum pro custodibus, dein propter 40 horarum preces et Exercitia in Parochiali. Director vadit ad S. Martinum in auxilium poenitentium, et illo triduo ibidem sustinet, modernus tamen Director ob sua merita et provectam aetatem ab omni accessu ad Parochialem praeter festum Corporis Christi dispensatur ita ut ipsi liberum sit accedere, si invitetur, et vires sufficiant.

In Coena Domini hora 9na sacrum et sermo, ceteraeque ceremoniae (praeter lotionem pedum) quae in Missali praescribuntur, peraguntur. Ut populus diutius adoret asservatum SS. Sacramentum ibidem etiam dici poterunt Vesperae clara voce.

In Parasceve hora 9na incipiunt ceremoniae ordine praescripto in Missali denudata cruce, ibidem ad crucem fit brevis exhortatio ad populum de amara morte Salvatoris, qua finita fiunt cetera prout de more. Et his finitis velo obvelatum ostensorium processionaliter per Ecclesiam sub cantu Vexilla Regis portatur ad sepulchrum Domini ibidemque reposito SSmo dicuntur Vesperae ex motivo ut pridie.

Sabbato Sancto benedictio ignis et cerei Paschalis: dein itur ad Parochialem pro benedictione fontis, et Missa non celebratur illa die. Post prandium hora 6ta dicitur Matutinum cum Te Deum clara voce ob defectum ludimagistri non cantando sed orando, quo finito progreditur ad Resurrectionem Domini, et fit processio circum Ecclesiam, dein exponitur SS. Sacramentum, et loco Regina Coeli decantantur Lytaniae Lauretanae, quibus finitis datur benedictio: et sic finitur tempus quadragesimale.

In festo S. Benedicti itur in Kressniz in auxilium poenitentium.

Dominica Resurrectionis hora 7ma Sacrum cum Evangelio, finito sacro benedictio Agni paschalis. Post prandium hora 2da ordinatur processio. Ingressa processione habetur sermo: quo finito fit expositio SSmi, et decantantur cum populo Lytaniae de SS. Nomine Jesu.

In festo S. Marci Evang. dicto Evangelio et Sacro admovetur Ciborium, incensatur et recitantur cum populo Lytaniae OO. SS. pro benedictione agrorum. Populo suadendum, ut pro processione ad Parochialem accedat.

Dominica 3tia post Pascha Sacrum hora 6ta pro Custodibus sine sermone ob dedicationem Ecclesiae Parochialis: et itur ad Parochialem.

Diebus Rogationum commendantur speciales precium, pro benedictione universorum fructuum, illis qui non vadunt ad processiones Parochiales, ad quas populus dirigendus est.

In Vigilia Pentecostes itur ad Parochialem pro benedictione fontis, a quo onere tamen modernus Director ob suam provectam aetatem dispensatur.

In Festo Corporis Christi Sacrum cum Evangelio hora 5ta pro Custodibus, postea itur ad Parochialem processionem.

Dominica infra Octavam Corporis Christi incipiet circuitus cum 4 Initiis partim cum ciborio partim cum ostensorio usque ad Dominicam post festum S. Bartholomaei: quem circuitum ad minimum 60 personae comitari debent. Et tunc incipiet devotio media 10 ma.

In festo SS. Joannis et Pauli benedictio candelarum contra tempestatem.

In festo SS. Hermagorae et Fortunati sacrum hora 4ta mane pro Custodibus, dein itur in Preshgaine.

In festo Assumptae B. M. V. benedictio Rutharum.

In festo OO. SS. dictis 1mis Vesperis erigitur castrum doloris et hora 5ta dicuntur clara voce Vesperae defunctorum in Ecclesia, quibus finitis fit processio circum Ecclesiam cantando: dies irae etc.

In Commemoratione Omnium Fidelium Defunctorum hora 9na in Ecclesia clara voce Officium Defunctorum, quo finito fit sacrum et dicitur Evangelium et ad Altare exhortatio de animabus purgantibus, finito sacro itur ad castrum doloris, ibi decantatur Libera etc., postmodum fit processio ut in 1mis Vesperis.

Die 3tia Nov.: Anniversarium spontaneum pro parentibus et consanguineis Benefactorum in Stangenwald.

In festo S. Martini hora 6ta sacrum pro Custodibus, dein itur ad Parochialem.

In Vigilia S. Barbarae tempeste itur in Preshgaine, ut a 1mis Vesperis poenitentes excipere valeat: et ibidem pernoctat in auxilium pro die sequenti.

In die Nativitatis Domini media nocte habetur Sacrum cum Evangelio, in Aurora 2dum; et hora 10ma tertium cum sermone.

In festo S. Stephani benedictio salis, aquae, equorum et pabuli jumentis.

In festo S. Joannis Evangelistae benedictio vini.

Supra descripta Matricula seu ordo approbatur et imposterum inviolate servandus praescribitur.

Ex Offo Abbli et Archi-Diaconali Sitticii 18. 7bris 1771.

L.S.

Francoisus Xaverius Abbas et
Archidiaconus m. p.

Vsebinska.

Doneski k zgodovini kočevske fare. (Konec.)
— *Matricula sive Ordo peractionum sacramentorum in Ecclesia filiali S. Antonii in Stangenwald.*